

Zbirka Leandera Brozovića (Leandriana) Muzeja grada Koprivnice

Hrvatski restauratorski zavod
RC Ludbreg
16.05.-13.06.2014.

JOSEF KRIEHLUBER I LITOGRAFIJA 19.
STOLJEĆA
Draženka Jalšić Ernečić

Devetnaesto stoljeće donijelo nam je novu grafičku tehniku, litografiju, koja je do pojave fotografije bila od posebne važnosti na polju širenja ideje o masovnoj reprodukciji slika, u ovom slučaju portreta pripadnika europske i hrvatske elite, pri čemu je litografija kao tehnika pružila nove umjetničke mogućnosti. Primjerice, litografije bečkih majstora najčešće su komentirale aktualne političke događaje, a sukladno s time i osobe iz političkog i javnog života Europe, Monarhije i Hrvatske. Portreti osoba u Brozovićevoj zbirci, vezanih uz povijesni kontekst 19. stoljeća, u najvećoj su mjeri zastupljeni litografijama bečkog majstora portretne grafike Jozefa Kriehubera.

Josef Kriehuber (1800 - 1876) u povijesti austrijske umjetnosti 19. stoljeća zabilježen je kao bečki litograf i slikar koji je portretirao plemstvo i vladine službenike, vojne i crkvene velikodostojnike te brojne predstavnike političkog i javnog života, radi čega ga smatraju najznačajnijim portretnim majstorom bečkog bidermajera. Umjetnička ostavština Josefa Kriehubera broji više od 3000 radova, što ga svrstava ga među najznačajnije bečke portretne litografe svog vremena, a među radovima su za hrvatsku povijest umjetnosti od posebnog značaja portreti osoba iz javnog života Hrvatske. Josef Kriehuber imao je

samo 13 godina kada je uz poticaj i potporu brata Johanna Kriehubera na bečkoj kraljevskoj Akademiji studirao slikarstvo kao učenik slikara Huberta Maurera. Izdržavao se radeći kao litograf za nekoliko nakladničkih kuća u Beču, a kao učitelj crtanja i pratitelj princa Sanguszkog boravio je u Poljskoj između 1818. i 1821. godine, nakon čega se, sakupivši dovoljno novaca, vratio u Beč i nastavio školovanje na bečkoj Akademiji (Akademie der bildenden Künste Wien). Kako bi zaradio za troškove života i školovanja Kriehuber je postao jedan od najproduktivnijih reproduktivnih grafičara bečke nakladničke kuće Trentsesky. Godine 1826. izradio je svoj prvi portret koristeći novu grafičku tehniku litografije, a u razdoblju od 1826. do 1876., tijekom punih pedeset godina, postao je jedan od najtraženijih i najbolje plaćenih majstora portreta u Beču, poznat kao prvi umjetnik kojeg je 1860. godine Ordenom Franje Josipa I. odlikovao car osobno. Podučavao je na bečkoj akademiji Tereziani kao vrlo cijenjeni majstor portretnog crteža, no posljednje desetljeće života Kriehuber je proživio u siromaštvu, jer su razvoj i prevlast fotografskih tehnika smanjili broj narudžbi portretnih litografija. Umro je u rodnom Beču 30. svibnja 1876. godine, gdje je i sahranjen na središnjem bečkom groblju u četvrti Simmeringer (Zentralfriedhof Wien), gdje se i danas nalazi njegov nadgrobni spomenik. Kriehuber je očito bio nadaren i dobro izvježban majstor portretne litografije koji je sigurnim crtežom smjestio lik portretirane osobe u prostor, stavljajući naglasak na dobro držanje i plemeniti stav. Radovi Josefa Kriehubera slika su Bečkog društva njegovog vremena, stasitih muževa i lijepih žena. Kako je ljepotom svojih portreta povlađivao portretiranima, nije bilo društveno značajnije osobe koju nije portretirao upravo Josef Kriehuber. Podužoj listi bečkih portreta mogu se pridružiti i

portreti posebno značajni za hrvatsku povijest sredine 19. stoljeća, među kojima su zagrebački biskup Juraj Haulik (1837), Janko Drašković grof Trakošćanski (1843), pukovnik Juraj Oršić vitez Slavetički (1844), ban Dalmacije, Hrvatske i Slavonije grof Franjo Haller (1844), ban Hrvatske i Slavonije grof Josip Jelačić (1848), đakovački biskup Josip Juraj Strossmayer (1850). Osim portreta "hrvatskog kruga" u Zbirci Leandera Brozovića Muzeja grada Koprivnice čuvaju se i portreti njemačkog političara i liberalnog političkog pjesnika Anastasiusa Grüna alias grofa Antona Alexandera von Auersperga rođenog u Ljubljani (1843), potom austrijskog generala, viteza i baruna Heinricha Hermanna von Hessa (1849), te nekoliko listova s prikazom vojnika i događaja iz bečke revolucije 1848., donosno mađarske revolucije 1848/9. godinu. Tipičan primjer vremena sredine 19. stoljeća svakako je portret krajiškog pukovnika Josipa Jelačića, izabranog za hrvatskog bana 23.3.1848. oslonjenog na desnu ruku, prožet je stavom i svečanim ugođajem, a položajem i svečanom inauguracijskom banskom uniformom podsjeća na Kriehuberove službene portrete pripadnika političke elite bečkog kruga koji su sredinom 19. stoljeća izašli iz njegove umjetničke radionice. Značajnije referentne zbirke Kriehuberovih radova nalaze se u bečkom muzeju Albertina, potom u zbirci portreta Österreichische Nationalbibliothek Vienna, austrijske nacionalne knjižnice, dok je za hrvatske prilike kao periferne sredine, osim portretnih grafika iz Hrvatskog povijesnog muzeja u Zagrebu i Kabineta grafika HAZU, zanimljivo kako većina grafičkih zbirki hrvatskih muzeja (Zagreb, Koprivnica, Varaždin, Rijeka, Osijek...) posjeduju barem jednu ili više litografija ovog bečkog majstora. Za pretpostaviti je kako bi sustavno i sveobuhvatno izučavanje ovog umjetničkog gradiva rastepenog po

zbirkama lokalnih i regionalnih muzeja otvorilo pitanja povijesnih veza Beča i Zagreba, ali i pitanje vizualnog identiteta hrvatske povijesti u 19. stoljeću.

Utjecaj političkih okolnosti iz vremena sredine 19. stoljeća i ilirskog preporoda bio je prilično važan. Lik i djelo hrvatskog bana Josipa Jelačića nadahnua je mnoge europske umjetnike. Zbirka Leandera Brozovića Muzeja grada Koprivnice, kao što je prethodno već spomenuto, uz tri inačice portreta litografa Josefa Kriehubera, posjeduje više portreta bana Josipa Jelačića različitih autora. Komparativni grafički materijal na temu nalazi se u Hrvatskom povijesnom muzeju u Zagrebu, Kabinetu grafike HAZU Zagreb, Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici Zagreb, ali i u čitavom nizu manjih regionalnih, lokalnih i gradskih muzeja, uz neznatne pomake u sadržaju i broju grafičkih listova. U tom kontekstu bilo bi zanimljivo provesti sustavno i cjelovito istraživanje grafičkih listova iz muzeja i zbirki (pa i onih koje se čuvaju u gradskim i narodnim knjižnicama) koji prikazuju portret bana Hrvatske i Slavonije Josipa Jelačića grofa Bužimskog (1801 - 1859) te komparativno istraživanje portreta ostalih hrvatskih velikodostojnika koji su stvorili nacionalni identitet hrvatskog građanskog društva u 19. stoljeću.

Izučavanje portretne litografije 19. stoljeća osim pitanja poznavanja tehnike i tehnologije, između ostalog, otvara pitanje vizualnog identiteta 19. stoljeća, u kojem portretne slike plemenitih muževa i žena, ali i portreti predstavnika građanstva i vojničkih krugova otvaraju prostor povijesnih istraživanja koja metodom vizualne kulturne antropologije slikama vremena oblikuju mentalnu sliku stvarnog vizualnog identiteta hrvatskog naroda u vrijeme rađanja nacionalne svijesti sredinom 19. stoljeća.

KATALOŠKI POPIS IZLOŽENIH RADOVA

1 - 2.

Josef Kriehuber (1800.- 1876.)

JURAJ GEORGIUS HAULIK od VARALLYJA (1788. – 1869.)

Beč, 1837. litografija

3 – 4.

Josef Kriehuber (1800.- 1876.)

JANKO DRAŠKOVIĆ grof TRAKOŠĆANSKI (1770. – 1856.)

Beč, 1843. litografija

5.

Josef Kriehuber (1800.- 1876.)

JURAJ (JURICA, ĐURO) ORŠIĆ knez SLAVETIČKI

(1780. – 1847.)

Beč, 1844. litografija

6.

Josef Kriehuber (1800.- 1876.)

FRANJO HALLER grof HALLERKŌA (1795. – 1875.)

Beč, 1844. litografija

7.

Josef Kriehuber (1800.- 1876.)

HEINRICH HERMANN JOSEF FREIHERR barun von HESS

(1788. - 1870)

Beč, 1849. litografija

8.

Josef Kriehuber (1800.- 1876.)

JOSIP JURAJ biskup STROSSMAYER (1815. – 1905.)

Beč, 1850. litografija

9.

Josef Kriehuber (1800. - 1876.)

JOSIP JELAČIĆ grof BUŽIMSKI (1801. – 1859.)

Beč, 1848/49. litografija

10.

Josef Kriehuber (1800. - 1876.)

JOSIP JELAČIĆ grof BUŽIMSKI (1801. – 1859.)

Beč, 1848/49. litografija (u boji)

11.

Thuguth Heinrich (1798. – 1850.)

JOSIP JELAČIĆ grof BUŽIMSKI (1801. – 1859.)

Zagreb - Beč, 1848/49. litografija

12.

Franz Schrotzberg (1811. – 1889.)

JOSIP JELAČIĆ grof BUŽIMSKI (1801. – 1859.)

Beč - Zagreb, 1849.; 1850. litografija

13.

Franz Xaver Zalder (1815. - ?)

ALBERT JELAČIĆ BUŽIMSKI (1806. – 1869.)

Beč, 1848. – 1850. litografija

14.

V. Stubianzká (? - ?)

JOSIP JELAČIĆ grof BUŽIMSKI (1801. – 1859.)

Beč, prije 1849. litografija

15.

Carl Lanzedelli (oko 1806. – 1865.)

JOSIP JELAČIĆ grof BUŽIMSKI (1801. – 1859.)

Beč, 1849. litografija

16.

Mirovich (? - ?)

JOSIP JELAČIĆ grof BUŽIMSKI (1801. – 1859.)

Beč, 1850. litografija

17.

Thuguth Heinrich (1798. – 1850.)

IVAN KUKULJEVIĆ SAKCINSKI (1816.-1889.)

Zagreb, 1847. (crtež) reprodukcija litografije

18.

Theodor Mayerhofer (1855. -1941.)

LADISLAV KUKULJEVIĆ SAKCINSKI

(1815. – 1896.)

Beč, oko 1880. reprodukcija litografije

19.

Joseph (Giuseppe) Marastoni (1834. – 1895.)

ALEKSANDAR (ŠANDOR) pl. VUČETIĆ

(1854. – 1928.)

Beč, 1891. litografija

20.

Neutvrđeni autor

Dr. STJEPAN pl. VUČETIĆ (1836. – 1894.)

Hrvatska, 19. stoljeće

litografija

21.

Carl Goebel (1824. – 1899.)

ALBERT grof NUGENT-WESTMEATH

(1816. – 1896.)

Beč, 1843. litografija

22.

Gyula Suhajdy (? -?)

LADISLAV grof PEJAČEVIĆ (1824. – 1901.)

19. stoljeće litografija

23.

Josip Bauer (oko 1845. – 1916.)

MEDO knez PUCIĆ (1821. – 1882.)

Beč, oko 1855. litografija

24.

Joseph (Giuseppe) Marastoni (1834. – 1895.)

KOLOMAN pl. BEDEKOVIĆ KOMORSKI

(1818. – 1889.)

Beč, 1867. litografija

25.

Gjuro i Ivan Varga

DRAGUTIN KHUEN-HÉDERVÁRY grof HÉDERVÁR

(1849. – 1918.)

Zagreb, oko 1893. bakrojed po fotografiji

